

Helsinki 18.10.2024

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Viite: asiantuntijakuuleminen etänä 21.10.2024 klo 12.00

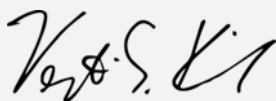
Asia: Asia: HE 131/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle lasten ja nuorten terapiatakuuta koskevaksi lainsäädännöksi

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry on valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen kattojärjestö. SOSTE on sosiaali- ja terveystoiminnallinen vaikuttaja ja asiantuntijajärjestö, joka rakentaa sosiaalisen hyvinvoinnin ja terveyden edellytyksiä yhteistyössä jäsenyhteisöjensä kanssa. SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry:n varsinaisina jäseninä on yli 240 valtakunnallista sosiaali- ja terveysalan järjestöä ja yhteistyöjäsenenä yli 70 muuta sosiaali- ja terveysalan toimijaa.

Lisätietoja:

asiantuntijalääkäri Kati Myllymäki, kati.myllymaki@soste.fi, 040 450 6354

erityisasiantuntija Kaarina Tamminiemi, kaarina.tamminiemi@soste.fi, 040 5774614

Vertti Kiukas
pääsihteeri

SOSTE

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry
SOSTE Finlands social och hälsa rf
SOSTE Finnish Federation for Social Affairs and Health

www.soste.fi

SOSTE kiittää mahdollisuudesta antaa asiantuntijalausunto ja tulla kuultavaksi hallituksen esityksestä eduskunnalle lasten ja nuorten terapiatakuuta koskevaksi lainsäädännöksi.

Lasten ja nuorten mielenterveyteen panostaminen on yleisesti kannatettavaa

SOSTE pitää hallituksen esityksen tavoitteita yleisesti kannatettavina. On hyvä, että lasten ja nuorten mielenterveyteen kiinnitetään huomioita ja pyritään löytämään keinoja, joilla voidaan puuttua mielenterveyden ongelmiin oikea-aikaisesti ja matalalla kynnyksellä. Kyse on myös merkittävästä kansanterveydellisestä asiasta, sillä osa elämänaikaisista psyykkisistä sairauksista puhkeaa lapsuuden ja nuoruuden aikana.

SOSTE toteaa, että lasten ja nuorten hyvinvoinnin perusedellytyksiin pitäisi panostaa enemmän. Kasvun ja kehityksen pohjana on tasapainoinen perhe-elämä, varhaiskasvatus ja koulu. Säännölliset elämäntavat kuten uni, ravitsemus, liikunta ja sosiaaliset suhteet ovat tärkeitä. Tästä syystä perheiden tukeminen jo neuvolasta lähtien sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuolto ovat olennaisia. Näiden asioiden varmistaminen ehkäisee mielenterveysongelmien syntymistä. Lasten ja nuorten oireilun ja pahoinvoinnin syynä ovat mm. koronapandemian jälkiseuraukset, sosiaalinen media ja digiriippuvuus, koulu- ja muut elämän paineet. Päihderiippuvuus saattaa olla myös mukana ongelmissa. Tästä syystä SOSTE painottaa perusterveydenhuoltoa ja kansalaisyhteiskunnan ja järjestöjen tarjoamaa tukea perheille, lapsille ja nuorille.

Perustason psykososiaalisen tuen ja mielenterveysammattilaisten riittämättömyys vaikeuttaa hoitotakuun tavoitteiden toteutumista

SOSTEn mielestä hoidon saatavuuden toteuttamisen parantaminen perustason palveluissa on haasteellista, koska perustason resurssointi on riittämätöntä. Henkilöstön saatavuus muodostuu todennäköisesti ongelmaksi säädoskokonaisuuden tavoitteiden toteuttamisessa. Lasten ja nuorten tarvitsemat psykososiaaliset palvelut ja kouluterveydenhuollon palvelut ovat kärsineet henkilöstöpulasta jo pitkään. Nyt henkilöstön tarve kasvaa entisestään.

Koska palveluntarve on suurta ja terapiatakuu edellyttää toimenpiteitä säännellyn ajan puitteissa, tarvitaan nykyisen henkilökunnan lisäkoulutusta, uuden henkilökunnan palkkaamista tai ostopalvelua. Hyvin suurella todennäköisyydellä tarvitaan ammattilaisten koulutusmäärien lisäämistä, mikä ei kuitenkaan tuo nopeaa helpotusta henkilöstötarpeisiin. Esitettyjen varhaisen vaiheen lyhyiden psykososiaalisten hoitojen toteutumiseksi tarvitaan mielenterveystyön ammattilaisten hyödyntämisen lisäksi muiden sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten kouluttamista. Esityksessä mainitaan myös terveyskeskuslääkärien tarvitsema lisäkoulutus. Terapiatarpeen ja terapiamuodon valinnan arviointi on vaativa tehtävä. Nykyisten virkalääkäreiden koulutus ei pelkästään auta tilanteessa, jossa vastaanotot ovat jo ennestään täynnä ja jonot vastaanotolle ovat pitkiä.

Vaikutusten seuranta ja arviointi keskeistä

Esityksessä terapiatakuun toteutumisen seurantaan tehtäisiin hyvinvointialueiden julkaisemilla tunnusluvuilla enimmäisaikojen toteutumisessa. Potilas- ja asiakastietojärjestelmiin kerättäisiin alueellisesti ja kansallisesti vertailtavaa tietoa kuten hoidossa ja interventiossa olevien potilaiden ja asiakkaiden määrä, toteutunut käyntitiheys, hoito- ja palvelujakson kesto ja yksilöllisen hoitovasteen kesto. Vaikutusten jälkiarvioinnin kohdalla esityksessä tuodaan esille, että esitetyn lainsäädännön toimeenpanon vaikutusten seuranta edellyttää kansallisen indikaattoritiedon sekä lasten ja nuorten kokemustiedon keräämistä ja analysointia. SOSTE korostaa, että tuloksellisuuden mittaamisessa tulee tärkeä paino olla asiakaskokemuksista saatu tieto hoidon vaikuttavuudesta.

Palvelutarpeen arviointi on ensisijaista

Oleellista on pääsy ensimmäiseen hoidontarpeen arviointiin. Terapiatarpeen arviointi ja terapiamuodon valinta on vaativa moniammatillinen asiantuntijatehtävä.

Toteutuessaan esitys varmistaisi lapsille ja alle 23-vuotiaille nuorille muuta väestöä nopeamman hoitoon pääsyn.

Riittävä kansallinen ohjaus ja ohjeistus pitää varmistaa

Terapiatakuu ei saa johtaa tilanteeseen, jossa hoitotakuun vuoksi tehdään hätiköityjä irrallisia käyntisuoritteita yksityiseltä sektorilta, jolloin yksilön kokonaishoito ei ole selkeästi kenenkään hallinnassa eikä hoidon jatkuvuus. Ostopalvelujen merkittävä lisäys saattaa myös johtaa henkilöstön siirtymiseen pois julkiselta sektorilta.

Terapiatakuun lisäksi tarvitaan monialaisia ja -tasoisia toimia

Vaikka lasten ja nuorten terapiatakuu on tärkeä uudistus, pitää muistaa, että terapiat eivät ole välttämättä aina ratkaisu ongelmiin, sillä hoidon ja tuen tarpeet ovat hyvin monimuotoisia.

Lasten ja nuorten mielenterveyden tukeminen vaatii monen eri toimijan ja sektorin yhteistyötä. Kyse ei ole yksistään sosiaali- ja terveydenhuollon vastuulle kuuluvasta asiasta vaan jaetusta vastuusta. Terapiatakuun toimeenpanoon on otettava mukaan koko lasten ja nuorten perustason palveluverkosto.

Esityksessä mainitaan muun muassa, että sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden saatavuutta ja vaikuttavuutta parannetaan, ja erityistä huomiota kiinnitetään ehkäisevään mielenterveys- ja päihdetyöhön. Sitä edistetään vahvistamalla matalaan kynnyksen chat- ja walk-in palveluja yhdessä hyvinvointialueiden, järjestöjen ja seurakuntien kanssa. Perusteluissa mainitaan muun muassa järjestöjen tarjoama psykososiaalinen tuki. Kuitenkin tuleville vuosille kaavailaan mitattavia järjestörahoituksen leikkauksia. Tämä näkyy väistämättä järjestöjen mahdollisuuksissa tehdä ennaltaehkäisevää työtä. Avustusten leikkaus on lyhytnäköistä tilanteessa, jossa julkiset palvelut ovat ruuhkautuneet. Järjestötyön heikkeneminen hidastaa neuvonnan ja varhaisen

tuen saamista, jolloin ongelmat syvenevät ja monimutkaistuvat. Jonot hyvinvointialueiden palveluihin kasvavat.

Hoitotakuu tulisi toteuttaa asteittain

Toimeenpanon aikataulu on todella tiukka eli 1.5.2025. SOSTEn mielestä tulisi harkita takuun toteuttamista asteittain, koska kyse on mittavaa henkilöresurssia ja osaamista edellyttävästä toiminnasta, jonka toteuttamiseen hyvinvointialueilla ei ole riittävästi valmiutta tässä aikataulussa.

Lopuksi

Kun lasten ja nuorten tilanne on edennyt terapiatakuuvaiheeseen, niin ollaan usein jo pahasti myöhässä. Olennaisinta olisi saada lasten ja nuorten ja perheiden tuki painottumaan aidosti ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tukeen. Tämä koskee lasten ja nuorten elinpiiriä laajasti ml harrastukset, tupakka- ja nikotiinivalmisteet, päihteet. Kouluympäristö on keskeinen tekijä riskiryhmien tunnistamisessa ja varhaisten interventioiden tarjoamisessa.